

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра журналістики та українознавства

07-08-89М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та самостійної роботи з
навчальної дисципліни «**Кризові комунікації**»
спеціальності «Журналістика» для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною
програмою «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 6
від 20.02.2025 року

Рівне – 2025

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Кризові комунікації» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Журналістика» спеціальності 061 «Журналістика» денної та заочної форми навчання [Електронне видання] / Шийка С. В. – Рівне : НУВГП, 2025. – 14 с.

Укладач: Шийка С. В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики та українознавства.

Відповідальний за випуск: Малевич Л. Д., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри журналістики та українознавства.

Керівник групи забезпечення спеціальності 061 Журналістика

Супрун В. М.

© С. В. Шийка, 2025

© НУВГП, 2025

ЗМІСТ

I. Вступ	4
II. Теми практичних занять	5
Тема 1 Поняття кризи, кризової ситуації та кризової комунікації.....	6
Тема 2. Професійні стандарти в умовах кризових ситуацій. Безпека журналіста.....	7
Тема 3. Особливості збору та обробки інформації в умовах кризових ситуацій. Український та зарубіжний досвід кризових ситуацій.....	8
Тема 4. Журналістська етика у кризових ситуаціях. Психологія журналіста	9
Тема 5. Протидія маніпуляціям в умовах конфлікту. Фейки та верифікація інформації.....	9
Тема 6. Роль ЗМІ у поширенні життєво важливої гуманітарної інформації.....	10
Тема 7. Антикризові комунікації в управлінні кризовими явищами.	11
III. Рекомендована література	12

I. Вступ

Навчальна дисципліна «Кризові комунікації» передбачає формування у студентів вміння створювати медійні матеріали про кризові ситуації для розміщення на різних платформах, усвідомлення специфіки журналістської роботи з людьми, які постраждали, правових та етичних аспектів роботи журналіста в умовах кризових ситуацій.

Метою вивчення дисципліни «Кризові комунікації» є формування у студентів сучасного мислення, ґрунтовних знань та вмінь ефективного управління кризовими комунікаціями в умовах кризових і надзвичайних ситуацій, ознайомлення із методологією створення медійних матеріалів, присвячених висвітленню кризових ситуацій, уявлення про специфіку інтерв'ювання людей, які постраждали внаслідок конфлікту, усвідомлення ролі медіа у вирішенні конфлікту.

Основні завдання:

- сформувати вміння створювати медійні матеріали про кризові ситуації для розміщення на різних платформах;
- схарактеризувати специфіку журналістської роботи з людьми, які постраждали;
- усвідомити правові та етичні аспекти роботи журналіста в умовах кризових ситуацій;
- виробити компетентності у розробці матеріалу із врахуванням верифікації інформації, протидії маніпуляції і фейкам.

Методичні вказівки містять повний перелік тем і питань із курсу, які має опрацювати студент, списки рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів. Плани практичних занять згруповано за змістовими модулями і темами. До плану кожного практичного заняття додано запитання для актуалізації теоретичного матеріалу та практичні завдання.

II. Теми практичних занять

Загальна кількість годин – 90. Лекції – 16.

Практичні заняття – 14. Самостійна робота – 60.

№ з/п	Назви тем практичних занять	Кількість годин
1.	Поняття кризи, кризової ситуації та кризової комунікації.	2
2.	Професійні стандарти в умовах кризових ситуацій. Безпека журналіста.	2
3.	Особливості збору та обробки інформації в умовах кризових ситуацій. Український та зарубіжний досвід кризових ситуацій.	2
4.	Журналістська етика у кризових ситуаціях. Психологія журналіста.	2
5.	Протидія маніпуляціям в умовах конфлікту. Фейки та верифікація інформації.	2
6.	Роль ЗМІ у поширенні життєво важливої гуманітарної інформації.	2
7.	Антикризові комунікації в управлінні кризовими явищами.	2
	Разом	14

Змістовий модуль 1. Специфіка роботи журналіста у кризових ситуаціях

Тема 1. Поняття кризи, кризової ситуації та кризової комунікації

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного

1. Що є предметом навчальної дисципліни «Кризові комунікації»? Окресліть мету і завдання курсу.
2. Розкрийте вплив глобалізації на комунікаційні процеси в суспільстві.
3. Назвіть та схарактеризуйте основні закони комунікації.
4. У чому полягають принципи комунікації?
5. Назвіть типи криз в сучасному світі. Які об'єкти криз?
6. У чому полягає відмінність між зовнішніми і внутрішніми кризовими комунікаціями?

Практичні завдання

Завдання 1. Оберіть певну кризу. Проаналізуйте її за планом:

- 1) персональна назва кризи;
- 2) типологічні ознаки кризи (за сферою прояву, за гостротою проявів і наслідків, за причинами);
- 3) загрози, які передували кризі і були реалізовані;
- 4) ризики з боку суб'єктів, які передували кризі і були реалізовані;
- 5) поштовх до кризи (момент початку);
- 6) прояви кризи (у чому полягали кризові явища);
- 7) наслідки (безпосередні, віддалені);
- 8) кризове реагування з боку об'єкту кризи;
- 9) кризові комунікації та їх ефективність (внутрішні комунікації, зовнішні комунікації);
- 10) чи сприяла криза та її врегулювання розвитку організації, інституції чи суспільства.

Тема 2. Професійні стандарти журналістики в умовах кризових ситуацій. Загальні правила безпеки журналіста

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. Назвіть і схарактеризуйте сучасні стандарти журналістики.
2. Чому, на вашу думку, оперативність, достовірність та повнота інформації є важливими стандартами журналістики під час кризи? Відповідь обґрунтуйте.
3. Які правила дотримання стандарту точності й коректності?
4. Розкажіть про норми особистої безпеки журналіста в умовах кризових ситуацій (міжнародний досвід і практика).
5. Чому важлива цифрова безпека та якою має бути поведінка в соцмережах? Наведіть приклади.
6. Як захистити під час кризової комунікації пристрої (смартфон, ноутбук, накопичувач) та акаунти, облікові записи тощо?
7. Яка роль міжнародних інституцій у журналістиці кризових ситуацій?

Практичні завдання

Завдання 1. Розробіть модель діяльності кризового медійного центру. Скористайтеся запропонованими сценаріями, або запропонуйте свій.

Об'єкти і сценарії подій:

1. Аварія на хімічному комбінаті з забрудненням довкілля. Викиди шкідливих речовин в атмосферу.
2. Вибух на комбінаті з виробництва піротехнічної продукції, велика пожежа. Є постраждалі, їх кількість уточнюється.
3. Масові протести у місті, захоплення мерії через підозру у корупції керівників міста.

4. Рейдерське захоплення великого підприємства.
5. Відкрилися компрометуючі обставини особистого життя відомого політика (міністр, народний депутат, мер тощо). Виник медійний скандал.

Завдання 2. Сформулюйте основні поради журналістам щодо комунікації в соцмережах.

Тема 3. Особливості збору та обробки інформації в умовах кризових ситуацій. Український та зарубіжний досвід кризових ситуацій

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. У чому полягає специфіка інтерв'ювання людей в умовах кризових ситуацій?
2. Назвіть принципи роботи журналіста з представниками різних вікових, гендерних, професійних груп у зоні конфліктів і катастроф.
3. У чому полягає ексклюзивність матеріалів із зон криз та їх роль для суспільства і ЗМІ.
4. Схарактеризуйте «типових» героїв кризових ситуацій.
5. Як ви розумієте поняття «полярність думок»? Чому потрібно враховувати цей чинник під час комунікації та підготовці журналістських матеріалів?

Практичні завдання

Завдання 1. Наведіть основні помилки, які можуть бути допущені під час комунікацій зі ЗМІ в умовах кризової ситуації, та поясніть, до яких негативних наслідків вони можуть призвести.

Завдання 2. Складіть перелік запитань, які б ви поставили людям різних вікових категорій, гендерних та професійних груп в умовах кризових ситуацій.

Тема 4. Журналістська етика у кризових ситуаціях. Психологія журналіста

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. Назвіть основні стандарти журналістики в умовах конфлікту та кризових ситуацій.
2. Що вам відомо про етичний кодекс українського журналіста? Розкажіть про дилеми в журналістиці кризових ситуацій.
3. У чому полягають особливості медійного висвітлення екстремальних ситуацій?
4. Яку роль позитиву і негативу в інформації кризових періодів?
5. Що таке журналістське табу, нормативність лексикону та межа коректності запитань? Відповідь обґрунтуйте, наведіть приклади.

Практичні завдання

Завдання 1. Змодельуйте інтерв'ю у кризовій ситуації, дотримуючись професійних та етичних стандартів журналістики.

Завдання 2. Напишіть послідовний перелік дій журналіста, який збирається в зону конфлікту.

Змістовий модуль 2. Роль журналістики у кризових ситуаціях

Тема 5. Протидія маніпуляціям в умовах конфлікту. Фейки та верифікація інформації

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. Що таке фейк, маніпуляція та дезінформація та яка їх роль в

інформаційному полі кризових періодів?

2. Які тексти називають патогенними? Наведіть приклади та схарактеризуйте маніпулятивні «тексти».

3. Що вам відомо про критичне мислення в умовах кризових ситуацій?

4. Як перевірити достовірність аудіо та відеоматеріалів, а також матеріалів соцмереж?

5. У чому полягає проблема «істинності» тексту?

Практичні завдання

Завдання 1. Наведіть приклади способів маніпуляції.

Завдання 2. Які способи маніпулювання найчастіше використовують медіа?

Завдання 3. Як відрізнити реальну кризову ситуацію від фейкової? Наведіть приклад.

Тема 6. Роль ЗМІ у поширенні життєво важливої гуманітарної інформації

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. У чому суть поняття життєво важлива гуманітарна інформація? Назвіть основні способи її поширення.

2. Як взаємодіють ЗМІ та гуманітарні організації?

3. Що таке відповідальність журналіста у випадку надання гуманітарної інформації? Наведіть приклад.

4. Який вплив мас-медіа (журналістів) на перебіг конфліктів?

5. Розкрийте норми міжнародного права в умовах збройних конфліктів і гуманітарних катастроф.

Практичні завдання

Завдання 1. Підготуйте телевізійний матеріал про життєво важливу гуманітарну інформацію.

Завдання 2. Підготуйте матеріал про події на лінії зіткнення (телевізійні новини, повідомлення на радіо, соцмережі тощо).

Тема 7. Антикризові комунікації в управлінні кризовими явищами

Запитання і завдання для актуалізації теоретичного матеріалу

1. Які профілактичні й тренувальні заходи потрібно вжити для попередження кризи або пом'якшення її наслідків?

2. Кризові комунікації на початку кризи. Робота з медіа як напрям розгортання кризових комунікацій.

3. Як потрібно працювати з медіа під час кризи? Власна піар-кампанія за умов кризи.

4. Як організувати роботу кризового медіа-центру?

5. Прес-події під час кризи. Які Стилі і методи роботи з медіа під час кризи?

6. Назвіть способи спростування недостовірної інформації.

7. У чому полягає план комунікацій під час кризи?

Практичні завдання

Завдання 1. Сформулюйте та запишіть питання, які б ви поставили під час інтерв'ю у кризовій ситуації.

Завдання 2. Напишіть прес-реліз про кризову подію.

III. Рекомендована література

1. Буроменський М., Штурхецький С., Білз Е., Бетц М., Шюпп К., Казанжи З. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ : Компанія ВАІТЕ, 2016. 118 с.
2. Зражевська Н. Теорія медіа та суспільства : навчальний посібник. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2022. 197 с.
3. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф. Соціологія масової комунікації : підруч-ник. 2-е вид., переробл. і допов. Київ : Знання, 2015. 367 с.
4. Стратегічні комунікації в умовах війни: погляд від волонтера до науковця : монографія / за заг. ред. Л. Компанцевої. Київ : 7БЦ, 2024. 492 с.

Додаткова література

5. Висвітлення конфлікту на Сході в українських медіа. Спеціальний звіт. Київ : ГО «Детектор медіа». 19 с.
6. Гальтунг И. Трансформація конфлікту мирними засобами. Трансценд метод. *Діалог різноманітностей*, № 12 (50), грудень 1999. URL: <http://www.wicc.net.ua/media/galtung-un-transcend-book.pdf>
7. Голуб О.П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста. Практич-ний посібник / Інститут масової інформації. Київ : ТОВ «Софія-А», 2016. 184 с.
8. Експрес-оцінка психологічного становища дітей у Донецькій області. URL: <https://www.medbox.org/pdf/5e148832db60a2044c2d5774>
9. Ємельяненко Л.М., Петюх В.М., Торгова Л.В., Гриненко А.М. Конфліктологія : навч. посіб. / За заг. ред. В.М. Петюка, Л.В. Торгової. Київ : КНЕУ, 2003. 315 с.
10. Журналістика в умовах конфлікту: передовий досвід та рекомендації : посібник рекомендацій для працівників ЗМІ. Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2016. 118 с.

11. Земляна І. Журналіст і (НЕ) безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах / Інститут масової інформації. Київ : Інститут масової інформації, 2016. 194 с.
12. Зубарева М. Робота з ЗМІ в кризових ситуаціях. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2350>
13. Криза. Кризове втручання. Соціальна робота. Короткий енциклопедичний словник. Київ : ІВО АПН, ДЦССМ, 2002. С. 245–246.
14. Критична ситуація. Самореалізація: словник-довідник для соціаль-них працівників та соціальних педагогів / За ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. Київ : УДЦССМ, 2000. 260 с.
15. Лалл, Дж. Мас-медіа, комунікація, культура. Глобальний підхід. Київ, 2002. 264 с.
16. Мещерякова О.В. Операції ООН з підтримання миру: усунення двозначностей. *Вісник Харківського національного університету вступних справ*. 2008. № 42. С. 70–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2008_42_13.
17. Пірен М.І. Конфліктологія : підручник. Київ : МАУП, 2003. 360 с.
18. Посібник з верифікації. URL: https://verificationhandbook.com/book_ua/
19. Потятиник Б. Екологія ноосфери. Львів : Світ, 1997. 142 с.
20. Практики громадських ініціатив. Збірка практик, створена та надрукована в рамках проекту ПРООН «Оперативне реагування на соціальні та економічні проблеми ВПО в Україні». 2015. 48 с.
21. Профілактика конфліктів, трансформація правосуддя, забезпечення миру. Глобальне дослідження впровадження резолюції 1325 Ради Без-пеки Об'єднаних Націй: довідкова інформація, США : ООН Жінки, 2015. 9 с.
22. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. № 8 (52). С. 434–464.

Інтернет-ресурси:

23. Стандарти і етика журналістики в умовах конфлікту і кризових ситуацій. Рекомендації. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/12146/2014-12-19-standarty-i-etyka-zhurnalistyky-v-umovakh-konfliktu-ta-kryzovyykh-sytuatsiy-rekomendatsii>
24. Медіа про конфлікти. URL: <http://journalism.ucu.edu.ua/navchannya/zhurnalistika/media-pro-konflikti/>
26. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
27. Viner K. A mission for journalism in a time of crisis. URL: <https://www.theguardian.com/news/2017/nov/16/a-mission-for-journalism-in-a-time-of-crisis>
28. Як висвітлювати конфліктно вразливі групи населення. URL: <https://imi.org.ua/advice/yak-visvitlyuvati-konfliktno-vrazlyvi-grupi-naselennya-infografika/>